

REIAL SOCIETAT ARQUEOLÒGICA TARRACONENSE
FUNDADA EL 1844

BUTLLETÍ ARQUEOLÒGIC

EDITAT DES DEL 1901

TARRAGONA

Època V, any 2012-2013, núm. 34-35

BUTLLETÍ ARQUEOLÒGIC

REIAL SOCIETAT ARQUEOLÒGICA TARRACONENSE

Director: JORDI LÓPEZ VILAR

Consell de Redacció:

JOAN-VIANNEY, Mª ARBELOA, DIANA GOROSTIDI, MANUEL FUENTES,
RAFAEL GABRIEL, MANEL GÜELL, ELOY HERNÁNDEZ, LLUÍS PIÑOL,
JAUME TEIXIDÓ, JOSEP Mª VERGÉS

Consell Assesor

JUAN MANUEL ABASCAL (Universitat d'Alacant)
ACHIM ARBEITER (Georg August Universität Göttingen)
MARCO BUONOCUORE (Biblioteca Apostolica Vaticana)
EUDALD CARBONELL (Universitat Rovira i Virgili)
VALENTÍ GUAL (Universitat de Barcelona)
PATRICK LE ROUX (Universitat de París XIII)
JOSEP Mª NOLLA (Universitat de Girona)
PATRIZIO PENSABENE (Università di Roma La Sapienza)
ISABEL RODÀ (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)
JOAN SANMARTÍ (Universitat de Barcelona)

Amb l'ajut de:

ÍNDIX ANY 2012-2013

JAUME MASSÓ CARBALLIDO, <i>El teatre romà de Tarragona: història de la recerca arqueològica fins al 1977</i>	5
MONTSE GISBERT BEL, <i>Espoli de materials arqueològics procedents de la pedrera de les obres del port de Tarragona al llarg del segle XIX</i>	45
PATRICIA TERRADO ORTUÑO, <i>Antoní Pius i la falsa remodelació del port de Tàrraco: la transmissió d'un error</i>	69
JULIO CÉSAR RUIZ RODRÍGUEZ, <i>La importación de marmor Lunense en la Hispania romana: el paradigma de Tarraco</i>	87
IMMACULADA TEIXELL NAVARRO, JOSEP F. ROIG PÉREZ, DIANA GOROSTIDI PI, <i>El santuari romà de les nimfes del carrer Cristòfor Colom de Tarragona</i>	115
ADA LASHERAS GONZÁLEZ, <i>Pan i el funus romanum. Estudi d'una peça d'os d'un llit funerari trobada al suburbi septentrional de Tàrraco</i> . . .	133
MOISÉS DÍAZ GARCÍA, MARC GIMENO MARINÉ, DIANA GOROSTIDI PI, <i>Inscripcions recentment trobades als solar núm. 27 A-B del carrer de Vidal i Barraquer de Tarragona (antiga Sofrera Pallarès)</i>	153

MOISÉS DÍAZ GARCÍA, DIANA GOROSTIDI PI, CÉSAR A. POCIÑA LÓPEZ, <i>Nova inscripció procedent del suburbi del Francolí. Intervencions als solars núm 30-38 de l'Avda. de Roma (Tarragona)</i>	165
ÒSCAR MARTÍN VIELBA, JORDI ROVIRA SORIANO, <i>Centcelles, unes termes romanes</i>	173
SOFIA MATA DE LA CRUZ, <i>Un plafó amb la figura d'un apòstol, probable- ment procedent del retaule de la Capella de Santa Maria o dels Sastres (Catedral de Tarragona), obra del mestre Aloy de Montbray</i>	225
ANNA ISABEL SERRA MASDEU, <i>Arquitectura i urbanisme al port de Tar- ragona a finals del divuit; un conflicte d'interessos i de poders locals</i>	237
MARC DALMAU VINYALS, <i>Ressenya de la monografia "La Secuita senyo- riu de Santes Creus. Notes històriques" de Daniel Recasens i Comes</i>	259
JORDI ROVIRA SORIANO, <i>Géza Alföldy i Tarragona</i>	269

NOVA INSCRIPCIÓ PROCEDENT DEL SUBURBI DEL FRANCOLÍ. INTERVENCIONS ALS SOLARS NÚM 30-38 DE L'AVDA. DE ROMA (TARRAGONA)

MOISÉS DÍAZ GARCÍA, *Codex-ICAC*

DIANA GOROSTIDI PI, *ICAC-URV*

CÉSAR A. POCIÑA LÓPEZ, *Codex*

RESUM

Es presenta una nova inscripció recuperada durant uns treballs arqueològics a les immediacions de la necròpoli paleocristiana de Tarragona. La peça, de pedra de Santa Tecla, conté probablement el gentilici *Aemilius* i presenta característiques paleogràfiques que permeten datar-la en època julio-claudia.

ABSTRACT

A new Latin inscription is offered, found during archaeological excavations near the palaeochristian necropolis. It is made of local rock, called "Santa Tecla stone", and it contains most likely the nomen Aemilius. According to the palaeography, it can be dated in Julio-Claudian Times.

Paraules clau: *Tarraco, inscripció funerària, pedra de Santa Tecla, gens Aemilia, Juli-Claudis, necròpoli paleocristiana.*

Keywords: *Tarraco, funerary inscription, Santa Tecla Stone, gens Aemilia, Julio-Claudian Times, palaeochristian necropolis.*

Presentem a continuació una inscripció recentment recuperada en treballs arqueològics desenvolupats per l'empresa Codex – Arqueologia i Patrimoni als solars núm. 30-38 de l'avinguda Roma, en la confluència amb el Passeig de la Independència. Aquest solar es troba situat entre l'antiga entrada de la carretera N-340 (actual avda. de Roma) i el centre comercial de Parc Central (fig. 1), sota el qual s'hi documentaren notables restes arqueològiques d'època tardoantiga, entre les que destaquen la seva basílica, objecte d'estudi i publicació monogràfica (López Vilar 2006).

Els treballs foren dirigits pels arqueòlegs César A. Pociña i Moisés Díaz (Co-dex) entre els anys 2011 i 2012, i van ser motivats pel projecte constructiu de dos blocs d'edificis¹. Van permetre treure a la llum un tram de via que discorre perpendicular a l'actual avda. de Roma, en sentit sud-nord, i que originalment tenia 4,2 m d'amplada (fig. 2). Aquesta via, de la que es va documentar un segment de poc més de 12 m de longitud, va se construïda probablement en època de l'emperador August, si bé el material arqueològic associat a la seva fundació és escàs. Ja a partir del segon quart del segle II dC es produeix una reforma, i la seva amplada es reduirà a 3,2 m alhora que, tocant el mur del costat occidental, es construeix una cuneta o rasa drenant, per evitar les inundacions de la via. La calçada romandrà en ús almenys fins a la segona meitat del segle IV dC, com posen de manifest les nombroses reparacions i recreixements del paviment viari que vam tenir oportunitat de documentar.

Aquestes dades, tant a nivell topogràfic com crono-estratigràfic, la relacionen amb la via que arrenca vora la desembocadura del riu Francolí pel seu marge dret, i remuntant cap al nord paral·lel al riu, passava per la necròpolis paleocristiana, per davant de la basílica del Parc Central, i anava a confluïr amb la sortida de la *via Augusta* de la ciutat, travessant el pont del riu *Tulcis* (actual Francolí) uns metres més amunt.

Però a més d'aquesta via, els treballs arqueològics van permetre documentar un gran dipòsit d'aigua (fig. 2). Es tracta d'una estructura rectangular de 3,5 m d'amplada i més de 12 m de longitud, obra en murs d'*opus caementicium* i dotada de contraforts en les cantonades i entorn del seu perímetre, disposats de manera simètrica. El seu interior està impermeabilitzat amb un revestiment per al terra i les parets d'*opus signinum*, i arran del material recuperat dels nivells constructius, un tant escadusser, s'ha pogut establir la seva construcció de manera genèrica entre el segon quart del segle III i el primer del segle IV dC. Val a dir, a més, que aquest tipus d'estructura no és una novetat en aquest sector del suburbi fluvial de l'antiga Tàrraco, doncs en les intervencions realitzades on avui s'alça el centre comercial ja citat, a més de la basílica paleocristiana, s'hi va documentar una *domus* dotada de banys privats, i diverses dependències de tipus agrícola, entre les que trobem un altre dipòsit de la mateixa tipologia, amb contraforts, en aquest cas de majors dimensions (16 x 6 m) i datat entre el darrer terç del segle IV i mitjans del segle V dC (López Vilar 2006).

Pel que respecta a la troballa de la inscripció que presentem (TAR-11-7002-

1. Els treballs, foren encarregats i finançats per l'empresa promotora del projecte, Gescat Gestió del Sòl S.L., i comptaren amb l'autorització i la supervisió de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

6), hem de dir que va ser recuperada d'un estrat de terra vegetal relacionat amb les activitats d'explotació agrícola en aquest sector de la ciutat a partir d'època moderna. És a dir, que lamentablement va aparèixer fora de context estratigràfic.

Es tracta d'un fragment informe de placa realitzada en pedra de Santa Tecla (14 x 13 x 4,5) amb dos línies de text. Alt. Lletres: c.4; 5,6-4. La paleografia correspon a la capital quadrada amb lleugera tendència actuària. Les tres lletres finals de la segona línia conservada presenten una degradació en la seva alçada (fig. 3).

La lectura és la següent:

-----? / [---Ae?]mili (vac.) +[---] / [---Ae?]milius[---] / [---]++[---] / -----?.

Destaca la forma del traç inferior de la L de la primera línia conservada, amb una peculiar forma lleugerament arquejada. Després de la segona I de hi ha un espai que la deslliga de la pròxima lletra, marcant una separació de paraules. D'aquesta última lletra només en resta l'inici del reforç inferior d'un pal vertical.

Tot i el seu estat fragmentari, és possible proposar la lectura del gentilici [Ae]milius a la primera línia conservada. La *gens Aemilia* està molt ben documentada a la ciutat (cf. índexs del CILII²/14, de les RIT o fent una cerca a la EDCS.), ja des d'època republicana, on està testimoniat el llibert *Aemilius Nicolavos* (CIL II²/14, 1447 = RIT 7).

La paleografia troba un paral·lel a CIL II²/14, 1348 (= RIT 482, en llisós), especialment per la forma del reforç de la L, comparable amb la de la T *longa* de CIL, i on també es combinen lletres altes (*longae*), datada a inicis del s. I dC. (fig. 4). Aquesta és una característica paleogràfica pròpia de les inscripcions augustianes i juli-claudies a la ciutat (cf. Gorostidi, López Vilar 2015), per la qual cosa és possible datar la nova inscripció en aquest moment, en coincidència amb l'inici de l'explotació de la pedra de Santa Tecla com a suport epigràfic (cf. Álvarez *et alii* 2009, 81).

BIBLIOGRAFIA

- CIL II²/14 = ALFÖLDY, G.: *Corpus Inscriptionum Latinorum. Inscriptiones Hispaniae latinae Editio altera. Pars 14. Tarraco* (fasc. 1), Berlín 2011; (fasc. 2), Berlín 2012; (fasc. 3) Berlín (en prensa).
- RIT = ALFÖLDY, G. 1975: *Die Römischen Inschriften von Tarraco*. Berlín.
- EDCS = *Epigraphische Datenbank Claus – Slaby* (www.manfredclaus.de/es/).
- ÀLVAREZ, A., GARCÍA-ENTERO, V., GUTIÉRREZ GARCÍA-MORENO, A., RODÀ, I. 2009: *El marmor de Tarraco: explotació, utilització i comercialització de la pedra de Santa Tecla en época romana = Tarraco marmor : the quarrying, use and trade of Santa Tecla stone in Roman times* (Hic et Nunc 6), Tarragona.
- DÍAZ, M.; POCIÑA, C.A. 2014: *Memòria dels treballs d'intervenció arqueològica al solar núm. 23 del P. de la Independència – núms 30-38 de l'avinguda de Roma (Tarragona, Tarragonès)*, MMIA, Tarragona.
- GOROSTIDI, D., LÓPEZ VILAR, J. 2015: "La *officina lapidaria* tarraconense en época augustea: actualización del corpus y primeras consideraciones", J. López Vilar (ed.), *Tarraco Biennal II. Congrés Internacional d'Arqueologia i Món Antic. "August i les províncies occidentals. 2000 Aniversari de la mort d'August"*, Tarragona 2015, vol, 2, p. 257-262.
- LÓPEZ VILAR, J. 2006: *Les basíliques paleocristianes del suburbi occidental de Tàrraco. El temple septentrional i el complex martirial de Sant Frutuós*, Documenta 4, ICAC, Tarragona.
- MACIAS, J. M.; FIZ, I.; PIÑOL, LL.; MIRÓ, M. T.; GUITART, J. (dir.) 2007: *Planimetria arqueològica de Tàrraco*, Documenta 5, TAU 1, Tarragona.

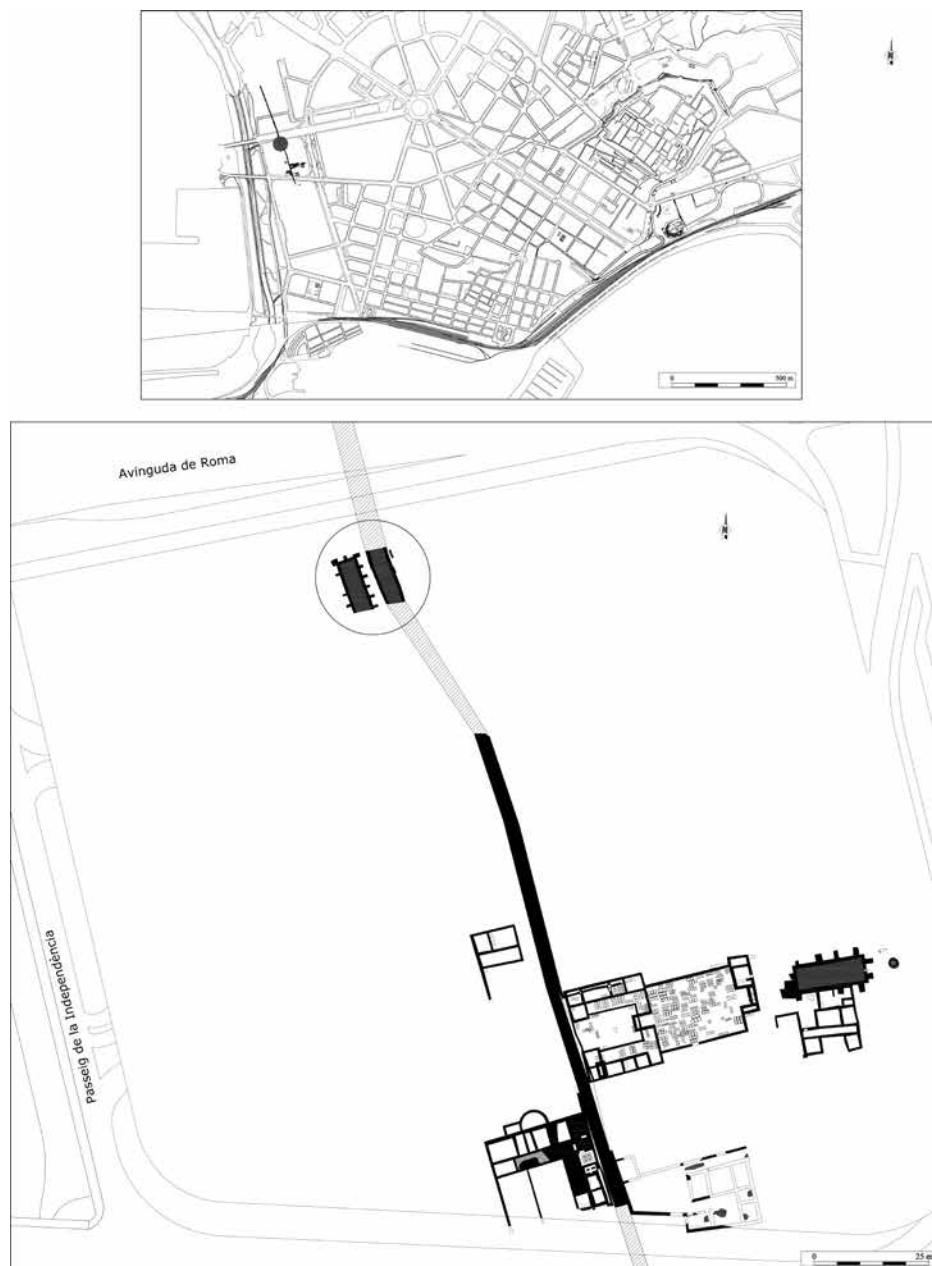

Figura 1. Situació del solar excavat en relació a la planimetria de la ciutat de Tàrraco (Macias et al. 2007, làmina fase V).

Figura 2. Vista general de les restes documentades, amb la via a la dreta i el dipòsit a l'esquerra (Arxiu Codex).

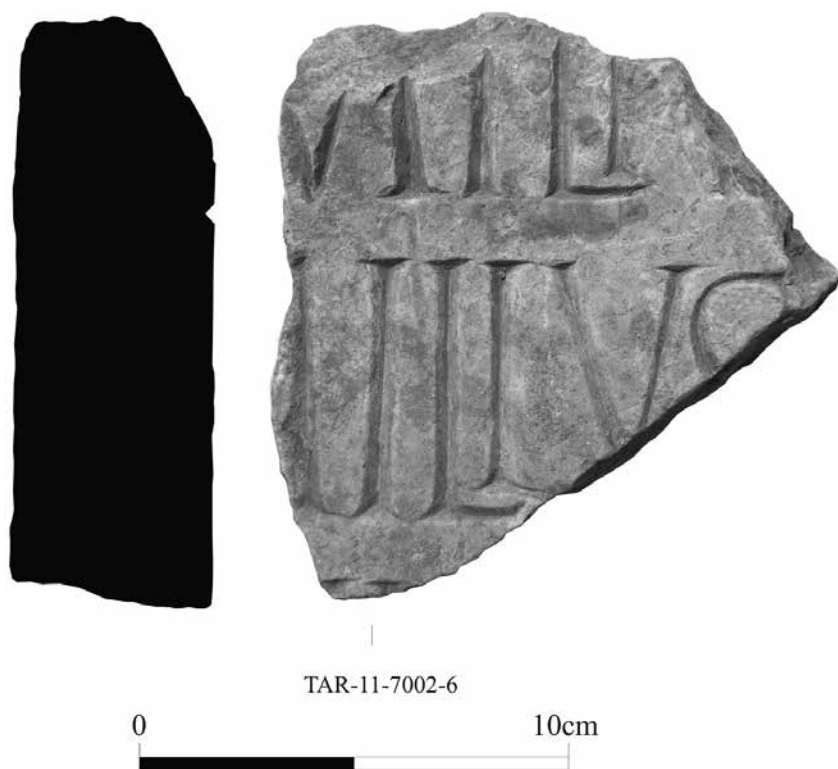

Figura 3. Inscripció TAR-11-7002-6 (Arxiu Codex).

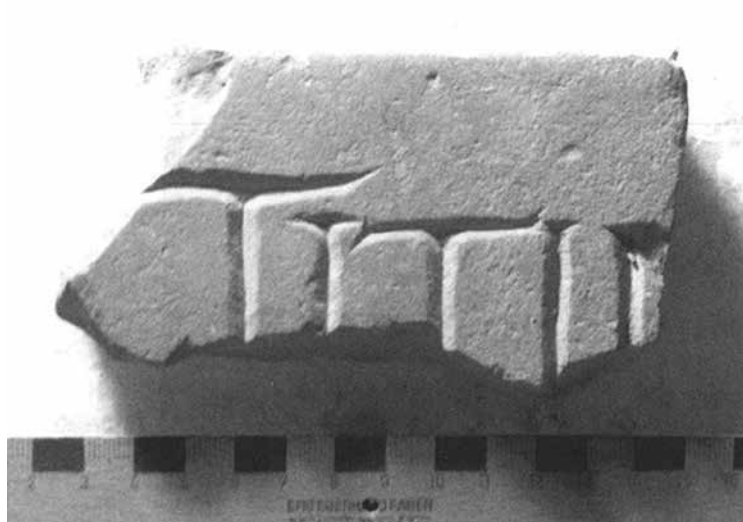

Figura 4. Inscripció CIL IP/14, 1348 (= RIT 482) (BBAW-CIL).